

що вже сьогодні СДН «Агапа» прекрасно справляється зі своїм основним завданням: створення структурованого інформаційно-освітнього простору. У рамках цього простору, наприклад, Криворізький технічний університет при впровадженні системи одержав:

- якісний інтерактивний web-сайт;
- систему всебічної підтримки традиційного навчального процесу;
- систему для організації дистанційного навчання;
- комунікаційну мережу, що зв'язала різні підрозділи університету;
- систему обліку й зберігання методичної літератури, наукових статей та ін.

Компанія «АВ-Консалтинг» та інші підприємства, що впровадили СДН «Агапа», також одержали інструментарій для якісного навчання співробітників і контролю їх кваліфікації без відриву від виробництва, найчастіше прямо на робочому місці.

Висновки. Поступове поширення СДН «Агапа» серед підприємств та університетів України створило передумови для створення єдиного інформаційно-освітнього простору, який би став основою для більш тісного співробітництва різних ВНЗ і комерційних організацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агапонов С. В. и др. Средства дистанционного обучения. Методика, технология, инструментарий. — СПб.: БХВ-Петербург, 2003.
2. Дистанційний навчальний процес: Навчальний посібник /За ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. — К.: Міленіум, 2005.
3. Система дистанційного навчання «Агапа». Керівництво користувача. — Кривий Ріг: «АВ-Консалтинг», 2006.

Ігор СУХОВЕЦЬКИЙ

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ПРИ ВИКЛАДАННІ ТА ВИВЧЕННІ СОЦІОЛОГІЇ НА ЕКОНОМІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВУЗІВ

Розглянуті питання використання мережі Інтернет для підвищення наукового та методичного рівня викладання соціології на негуманітарних факультетах ВНЗів.

Проблеми, пов'язані з використанням мережі Інтернет з метою підвищення методичного і наукового рівня навчального процесу є досить актуальними і перспективними. Про це свідчать роботи відомих вчених як у галузі інформаційних технологій, так і присвячених методикам викладання дисциплін, зокрема, праці професора М. І. Жалдака [6,7] і його школи, В. М. Макарової [11], Г. С. Батигіна [3], С. Ф. Борисової, Е. З. Мирської та інших.

Обсяг навчального часу, який повинні витратити студенти на вивчення наукової літератури, написання письмових робіт, самостійні дослідження та підготовку до екзаменів складає значно більше часу, використаного на лекції, практикуми та заняття з викладачами. Кількість годин, необхідних для освоєння учбових курсів (якщо спробувати привести їх у відповідність з навчальним часом західних університетів) складає «...приблизно 100 годин на тиждень або 20 годин в день...» [14].

З цієї причини є актуальною розробка нових методичних підходів до використання засобів інформаційних технологій для формування вмінь і методів вирішення завдань як навчальних, так і практичних.

Не менш важливе завдання — забезпечення студентів методичними розробками, які спрямовані на виявлення оптимальних умов використання інформаційних технологій з метою інтенсифікації навчального процесу, підвищення його ефективності, якості та результативності. Важливість зазначеного вище обумовлюється не тільки соціальним замовленням, а й потребами індивіда до самовизначення і самовиразу в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Розроблені електронні навчально-методичні комплекти являють собою інтегровану систему з електронного підручника (чи опорного конспекту), електронного лабораторного практикуму, фонду тестів, довідників, глосаріїв тощо. Передбачені такі режими роботи електронних навчальних комплектів:

- навчання за теоретичним матеріалом гіпертекстового підручника чи опорного конспекту;

- розв'язування практичних завдань;
- тестування;
- ознайомлення з глосарієм.

В зв'язку з цим актуальним є питання використання засобів інформаційних технологій при викладанні соціології (для непрофільних дисциплін) з вивченням основ моделювання та прогнозування суспільних явищ, розвитку соціальних процесів, розробка моделей різноманітних соціальних явищ та їх аналіз.

Часткове вирішення цього завдання можливе за допомогою електронних навчально-контролюючих засобів, створених за Web-технологією. Перевагою цієї Internet-технології є те, що користувач гарантовано отримує доступ до останньої версії розробленого продукту. Web-технологія, в певному розумінні, ліквідує обмеження, які накладає на створення навчальних комплектів програмування.

Наочні і зручні гіпертекстові навчальні комплекти доцільні для вирішення ряду завдань:

- підвищення якості самостійного навчання студентів, особливо в умовах, коли «паперових» копій підручників і лабораторних практикумів недостатньо. Це актуально як для стаціонарної, так і для заочної форм навчання;
- створення електронної бібліотеки навчального закладу в його Internet-мережі;
- розташування в глобальній мережі Internet накопиченої в навчальному закладі методичної інформації в найбільш придатному вигляді — у гіпертексті;
- організації системи дистанційного навчання на базі вищого навчального закладу.

Унікальні можливості інформаційних технологій, реалізація яких створила передумови для небувалої в історії дидактики інтенсифікації навчального процесу, нових сучасних методик, орієнтованих на розвиток особистості, як то:

- зворотний зв'язок в масштабі реального часу між користувачем та інформаційними і комунікаційними технологіями;
- комп'ютерна візуалізація навчальної інформації про об'єкти або закономірності як реальних явищ, так і «віртуальних»;
- архівне зберігання великих обсягів інформації і легкий доступ користувача до них;
- автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової діяльності, обробки результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового відтворення фрагменту або самого експерименту;
- автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, організаційного керування навчально-виховною роботою і контролю за результатами якості засвоєння матеріалу [4].

Проте питання використання мережі Internet при вивченні соціології на негуманітарних факультетах вирішено недостатньо, незважаючи що воно має великі потенційні можливості. Можна сказати, що проблема інформатизації викладання соціологічних дисциплін з використанням Internet-технологій знаходиться на Україні в зародковому стані. В цілому ця проблема зводиться до необхідності створення відкритого українського Internet-сайту з такими модулями:

- соціологічна науково-технічна інформація;
- програмні засоби і пакети для соціологічних досліджень;
- навчальні програмні засоби в соціології;
- електронні версії підручників, методичних розробок, глосарії з соціології;
- дистанційне вивчення соціології.

Як же вирішується це завдання на Україні? Можна сказати, що не на високому рівні. В мережі можна знайти потужні іншомовні соціологічні сайти. В Росії існують Web-сайти посилки на соціологічні ресурси (наприклад: «Социология в сети» (<http://SocioLink.al.ru/>)).

Широко представлені академічні центри:

- Російська Академія наук (<http://www.che.nsr.su/ran/win/strust/diwsion.htm>);
- Інститут соціології РАН (<http://www.isras.rssi.ru/>);
- Санкт-Петербурзький філіал Інституту соціології РАН (<http://www.rokson.nw.ru/sociolog/text/preface.htm>);
- Інститут соціально-політичних досліджень РАН (<http://www.ispr.ras.ru/>);

- Інститут дистанційної освіти (<http://www.ido.ru>);
- Центр соціологічних досліджень Міністерства Вищої і професійної освіти (http://www.informika.ru/windows/goscom/cinorgan/socio/first_pg.html);
- Центр незалежних соціологічних досліджень (<http://www.indepsocres.spb.ru>);
- Агентство Регіональних Політичних Досліджень (АРПІ) (<http://www.monitoring.ru/project/companies/argpi>);
- Всеросійський Центр вивчення громадської думки (ВЦІОМ) (<http://www.wciom.ru/>);
- ЦСИ МГУ ім. М.В. Ломоносова: (<http://www.opinio.msu.ru>) та багато інших.

Інформаційно-учбове поле представлено Web-сторінками ряду вищих учбових закладів. Найбільш цікавими є Web-сайти соціологічного факультету Санкт-Петербурзького державного університету (<http://www.soc.spb.ru/>), факультету політичних наук і соціології Санкт-Петербурзького Європейського університету (<http://www.eu.spb.ru/socio/index.htm/>), факультету соціології Московського державного університету (<http://www.socio.msu.ru/>), Московської вищої школи соціальних і економічних наук (<http://www.msses.co.ru/win/index.html>) та багато інших.

Але, на жаль, повний доступ для роботи з розміщеною на більшості з них інформацією є вузько корпоративним або комерційним, що різко обмежує можливість їх використання для студентів та викладачів.

Корисна і цікава для соціолога інформація, джерела різноманітних телекомунікаційних ресурсів систематизовані в «Навігаторі по телекомунікаційним ресурсам в соціології» [2]. В тій же Росії С. І. Паринов створив мережеві сервіси, які забезпечують функціонування онлайн-соціологічного суспільства — «Російська віртуальна лабораторія для економістів та соціологів» [9]. Завідуючий сектору соціології РАН, професор Г. С. Бадигін проводить глибокі теоретичні дослідження з проблематики: «Соціологія Інтернет: наука і освіта у віртуальному просторі» [3] при підтримці Російського фонду фундаментальних досліджень. Якщо аналогічні дослідження на Україні і проводяться, то інформація про них важкодоступна для наших соціологів.

Потужні соціологічні сайти функціонують в західних країнах. Там можна відшукати не тільки списки найбільш важливих робіт в галузі соціології, які щойно опубліковані, але й рейтинги цих робіт, а також рейтинги програмних пакетів для обробки соціологічних даних. Наприклад, журнал «Futures Magazine Review», досить популярний на заході серед соціологів та аналітиків, регулярно публікує рейтинги програмних продуктів для статистичної обробки даних. Знати рейтинги окремих програм важливо, оскільки за офіційними даними Міжнародного статистичного інституту, кількість програмних продуктів для обробки статистичних даних вже наблизилась до тисячі [1]. Соціологу-досліднику вже важко орієнтуватися в такому розмаїтті програмних продуктів. Зрозуміло що середньостатистичний соціолог-викладач не лише може не знати щось про, наприклад, рейтинг найстарішого програмного продукту SPSS, але й взагалі не підозрює про існування таких сучасних і потужних пакетів для обробки статистичних даних як STATISTIKA (ver.5,5 якого відмічена найвищою оцінкою в 10 із 17 категорій, за якими проводились дослідження «Futures Magazine Review» в 2000р.), «ДА-система» (в основу якого закладений детермінаційний аналіз, створений в Росії у 80-х роках [13]), STADIA, PULSAR [5], комплекс учбових програм GRAN та інші.

Розглянемо перспективи практичного використання Інтернет при викладанні соціології та взагалі соціологічних наук. Одним з головних питань є перспектива практичного використання телекомунікацій в викладанні соціальних наук. Для систематичного читання літератури за вузькою спеціальністю науковому співробітнику, викладачу потребуються чималі зусилля. Не буде помилкою твердження, що на їх робочих столах роками лежать книги, які необхідно терміново прочитати. Електронна версія документу відрізняється, в даному випадку, від паперової тільки тим, що гіпертекстова посилка відкриває новий документ в масштабі реального часу. Використання матеріалів мережі, гіпертекстова організація тексту нагадує «сканування», штурмовий політ над текстом, миттєво розпізнаються прецедентні тексти: імена, цитати, терміни. Науковий і учбовий текст може бути прочитаний «прицільно», що дає стимул трансформувати отримуваний знання і створювати нові, свого роду «інформаційний генератор». Інформаційне середовище Internet доцільно розглядати як об'єктивно існуючу реальність, яка має свої закономірності розвитку і форми існування [10]. Технологічна революція в форматах текстотворення, функціона-

льно-технологічне реструктурування текстового виробництва приводить до перетворення учбового процесу із спілкування вчителя та учня як виготовлення знань із завідомо заданими параметрами. Мультимедійна версія учбового курсу або монографії представляє собою технологічний процес *par excellence*. Тут викладач суспільних наук повинен стати технологом або піти зі сцени [3].

У викладанні Internet практично не використовується ні за кордоном, ні в країнах СНД. Він використовується дослідниками переважно для листування, а отримання нової інформації безпосередньо не пов'язано з мережею (на одне посилання на web-публікацію в бібліографічних списках припадає приблизно 450 звичайних посилань) — стверджують дані опубліковані Є. З. Мирською і С. Б. Шапошниковим [12]. В той же час виникла необхідність формування стандартних зразків організації знань, насамперед гіпертексту — зв'язків, серед яких наукова робота є фрагментом універсального інформаційного простору [8]. Наука і освіта перетворюються в певний тип соціальної дії, наукова громада розглядається як інтерактивна, виробляючи науковий текст, структурно-функціональні характеристики якого використовуються в освіті, і відносно незалежні від зовнішніх задач, що стоять перед наукою.

Архітектура мережі, технології комп'ютерної комунікації сприяють формуванню гібридних областей науки, інтегрованих завдань при викладанні вузівських дисциплін, що викликає стандартизацію форм представлення знань. Зміст підручників не тільки по природничим, но і соціальним наукам стає гомогенним і уніфікованим.

Враховуючи проведений аналіз та досвід роботи в Міжнародному економіко-гуманітарному університеті, необхідна уніфікація соціальних наук, якими б гуманітарними вони себе не вважали, створення електронних підручників та курсів дистанційного навчання по соціальним наукам. Зміст підручника може поставлятися студенту на компакт-диску, а оновлення матеріалу, тестування, дистанційні семінари та інші контакти здійснюватись по каналам Internet (в т.ч. по електронній пошті).

Про практичні вимоги до формату учбових курсів можна говорити окремо, але у відповідності з даною темою необхідна стандартна структура курсу, адаптована до формату гіпертексту. Він повинен включати слідуєчі реквізити:

- прізвище, ім'я, по батькові викладача, його вчену ступінь та звання, електронну адресу, повнотекстові версії публікацій, доступні в режимі онлайн;
- відомості про загальну кількість годин, в тому числі лекцій, семінарів, консультацій, практичних та індивідуальних занять, самопідготовки і т. д.;
- форми контролю та оцінки результатів навчання в режимі онлайн;
- зв'язок курсу із загальною програмою навчання за спеціальністю.

Тематичний план курсу включає детальний перелік питань, які будуть розглядатися на лекціях і план семінарів. При цьому кожний заголовок відкриває нижній рівень, а основний текст має гіпертекстові посилки на повнотекстові джерела за схемою допоміжного вказівника. Кожна тема курсу супроводжується переліком літератури із зазначенням розділів (параграфів і сторінок, необхідних для вивчення), в яких бібліотеках та на яких сайтах є можливість отримати доступ до джерел.

Важливим для України є створення каталогів по типу «Жовтих сторінок», яких на жаль по соціології не має.

Кінцевим пунктом є створення такої інформаційно — навчальної системи, коли студент (викладач, науковий дослідник) мав би можливість не тільки отримати необхідний в учбовому процесі матеріал, але й в реальному часі ознайомитися із джерелами наукової роботи. Доступ студента за допомогою мережі Internet до локальної інститутської мережі, можливість вивчення першоджерел за допомогою комунікаційних технологій, самотестування отриманих знань та перевірка наданих відповідей з використанням можливостей технології гіпертексту, наявність віртуального зв'язку з викладачем відкривають нові перспективи в розвитку методології учбового процесу вивчення соціології. Бажаючих більш детально ознайомитись з нашим досвідом ми запрошуємо на сайт нашого університету.

Висновки. В МЕГУ проведена значна робота в галузі використання інформаційних технологій при викладанні та вивченні соціології на економічних факультетах вузів

ЛІТЕРАТУРА

1. Айвазян С. А., Степанов В. С. Программное обеспечение по статистическому анализу данных: методология сравнительного анализа и выборочный обзор рынка. // <<http://www.cemi.rssi.ru/rus/publicat/e-pubs/ep97001/title.htm>>
2. Арефьев П. Г. Навигатор по телекоммуникационным ресурсам в социологии // Социологический журнал. — 1999. — №3/4. — С. 139–186.
3. Батыгин Г. С. Социология Интернет: наука і образование в виртуальном пространстве. // Доклад на научно-методической конференции Национального фонда подготовки кадров. 2001.
4. Богданов І., Сергєєв О. Засоби інформаційних технологій, їх практичні можливості, дидактична доцільність використання й упровадження // Доповідь на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційні технології в освіті». — Мелітополь, 2001.
5. Борисова С. Ф. Компьютер и Интернет для социолога // Учебное пособие-справочник. — Н. Новгород: НГГУ, 2002.
6. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационных технологий в учебном процессе. Диссертация в форме ученого доклада. — М., 1989. — 48 с.
7. Использование компьютеров в учебном процессе педагогического вуза: Сб. науч. тр. // Авт.-сост. М. И. Жалдак, Ю. С. Рамский, Ю. А. Белый и др. — К.: КГПИ, 1989. — 176 с.
8. Купер И. Р. Гипертекст как форма организации социального знания // Социологический журнал. 2000. — №1/2.
9. Паринов С. И. «Онлайновые сообщества»: методы исследования и практическое конструирование: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора технических наук // Ин-т экономики и организации промышленного производства СО РАН. Новосибирск, 2000.
10. Лупанов В. Н. Интернет как объект социологического исследования (К вопросу о развитии социологической сети в Интернет, Web-сети) // Технологии информационного общества — Интернет и современное общество: Материалы Всероссийской объединенной конференции. — Санкт-Петербург, 20–24 ноября 2000 г. — СПб.; 2000. — 292 с.
11. Макарова М. В. Система розробки електронної методики для використання в Internet-мережі вищого навчального закладу // Доповідь на Міжнародній науково-методична конференція «Інтернет — освіта — наука — 2000». — Вінниця, 2000.
12. Мирская Е. З., Шапошник С. Б. Компьютерные коммуникации в российской науке / Вестник Российской академии наук. — 1998. — №3.
13. Чесноков С. В. Детерминационный анализ социально-экономических данных. — М.: Наука. — 1982.
14. Шанин Т. Западный и российский подходы к подготовке специалистов // Доклад на Международной конференции «Национальные ориентиры и мировой опыт преподавания социально-политических дисциплин в высшей школе». — М., 2000.